

Владимир В. Предић

НОЋ

драма у две слике

ВЛАДИМИР В. ПРЕДИЋ – песник, драмски писац, есејиста, књижевни, позоришни и тв критичар – рођен 6. априла 1934. године у Скопљу. Гимназију и Средњу музичку школу завршио у Новом Саду. Дипломирао на Факултету драмских уметности (одсек драматургије) у Београду. Почасни члан Универзитета у Ајови (САД).

Од 1970. до 1978. године један од уредника и секретар уредништва “Књижевних новина”.

Заступљен у више антологија. Превођен на енглески, италијански, чешки, пољски, бугарски и руски језик. Живи и ради у Београду као слободни књижевник.

Песме објављује од 1956. године у готово свим познатијим југословенским листовима и часописима.

Књи́ге њесама: *На сунчаној сѝрани улице*, “Младо поколење”, Београд, 1961; *Небо*, “Багдала”. Крушевац, 1961; *На челу воде*, “Багдала”, Крушевац, 1967; *Влѝава*, Матица српска, Нови Сад, 1974; *Скаџерак*, Матица српска, Нови Сад, 1977; *Северни ѝрозори*, БИГЗ, Београд, 1980; *Кнежев двор*, “Просвета”, Београд, 1985; *Мериленд*, “Партизанска књига”, Београд, 1986; *Карловци*, СКЗ, Београд, 1989; *Повраѝак у Виѝлејем* (Изабране и нове песме), Заједница књижевника Панчева, Панчево, 1992; *Русанда*, “Прометеј”, Нови Сад, 1998; *Писма зиме 2004*, “Просвета”, Београд, 2005; *Повраѝак у Виѝлејем*, “Апостроф”, Београд, 2006; *Под мачем Ориона*, “Апостроф”. 2007; *Сећање на Виѝлејем*, “Апостроф”, Београд, 2008; *Сем обећане земље*, “Апостроф”, Београд, 2008;

Кријика: *Десанка Максимовић* (студија и избор), Издавачки завод “Југославија”, Београд, 1967.

Драматизације: Поезија Владимира В. Предића била је четири пута драматизована. Први пут, на сцени београдског *Театра поезије*, изведена је драматизација циклуса песама *Владава њре неџо шћо усним*, 1968; други пут у Прагу, позориште *Виола*, 1969; трећи пут у поноћном рециталу Златка Црнковића на Дубровачким летњим играма у *Аџријуму ѡалајѡ Сѡонза*, 1970; четврти пут поново на Дубровачким летњим играма у *Аџријуму Кнежевоџ двора* 1985. године уз промоцију књиге песама *Кнежев двор*.

Драме: *Али, забоџа, мисѡер Дринк, сѡишајѡ се!* (објављена у часопису “Пролог”, бр. 12, Загреб, 1971) – изведена је прво на сцени *Театра лево* (1972), затим у *Аџељеу* 212 (1973) и на многим неформалним и експерименталним сценама. *Жена од малѡера* (тв-драма), на скопској телевизији изведена 1978; на београдској 1979; на московској, варшавској и софијској 1980. године. *Плава ѡрака* (радио-драма), на Радио Новом Саду изведена 1973. *Како је ѡао оловни војник* (радио-драма), на Радио Београду изведена 1974. године. *Јесењи ловац* (драма), часопис “Сцена” бр. 4-5, Нови Сад, 1991; *Ноћ* (драма), “Апостроф”, Београд, 2004. *Само је Сѡарац сѡиџао на брод* (драма), Београд, 2006.

Проза: *Ноћна ѡисма*, “Стручна књига”, Београд, 1994; *Ноћна ѡисма* (друго, допуњено издање), “Стручна књига”, Београд, 1995.

Госѡовања: Чехословачка – гост чехословачког Министарства културе, 1969; Чехословачка – члан Делегације Савеза књижевника Југославије, 1972; Сједињене Америчке Државе – гост америчке владе, 1976-1978; Чехословачка – гост чехословачког Министарства културе, 1982.

Владимир В. ПРЕДИЋ

НОЋ
драма у две слике

ЛИЦА

ЧОВЕК

ЖЕНА

*Дођађа се на Земљи, у будућности;
можда не шако далекој.*

ПРВА СЛИКА

Музички прелудијум.

Завеса је подиђнута. Сцена представља ведру лећњу ноћ. Само непрећледно звездано небо засводи целу позорницу и, сјушћиа се, у позадини, до самог пода сцене. Ничега више. Свећлостћ ноћи мора битћи ушћишана и ћако подешена да се заистћиа сћтвори ушћисак лећње звездане ноћи, али без месечине. Свећлостћ у ћледалишћу је знаћно ћрићушена, односно, сала је осветћљена ћек ћолико да ћледаоци моћу да ћронаћу своја месћиа. По завршећку ћредсћаве, истћи је шћшћимунћ свећлостћи у ћледалишћу. (Крајње ћрићушена свећлостћ.) Једно време сцена је ћразна, а онда ћолако улази Жена и уморно се сћушћиа на ћод. Седи на левом боку, ћоћнуће ћлаве, ослоњена рукама о ћод сцене. Улази Човек; узнемирен је и знаћно уморнићи; али хода брже.

ЧОВЕК: Где си била? Звао сам те. Викао као суманут кроз ову нељудску ноћ.

ЖЕНА: Била сам ту, све време, крај тебе.

ЧОВЕК: Овај непрекидни мрак. Не видим.

ЖЕНА: Покушај да се привикнеш.

ЧОВЕК: На овакву ноћ не може се навићи.

ЖЕНА: Сада је као и на почетку. А онда је било наде.

Човек се сћушћиа на колена, крај ње. Уноси јој се у лице.

ЧОВЕК: Не! Ни онда није било наде!

ЖЕНА: Била је ноћ, иста као и ова. Чиста. Неокаљана грехом. Само звезде и земља.

ЧОВЕК: Била је ћиновска ноћ у збрци снега и ватре. А онда, једног дана, једна будала подигла је главу и открила небо. “Звезде!”, заурлала је та будала; а звезде су завикале с тог истог неба: “Не гледајте у нас! Идите својим путем! Ако залутате, нећемо да вас носимо на души!” Али већ је било прекасно. Главе свих ћуди остале су подигнуте. И предвоћени том будалом, као махнити, похрлили су ћуди да дижу градове. И нићали су градови на све стране, широм земље. И ти исти ћуди, воћени том истом будалом, сваке ноћи отварали су прозоре да се диве тим истим звездама. Али, звезде су, чинило се, готово из ноћи у ноћ, бивале све мање. Удаљавале су се ношене својим ветром. дуди су истезали вратове, али свеје било узалуд. И дошло је

оно најстрашније: звезда више није било. Остале су само димљиве баруштине неба и, као опомена, пусти, широм отворени прозори градова.

ЖЕНА: Али звезде су се вратиле!

ЧОВЕК: Да гледају угашену земљу.

Пауза.

ЧОВЕК: Боље да смо остали под пепелом тих градова. Зашто смо баш нас двоје преживели?

ЖЕНА: Сами на земљи. Можда смо одабрани.

ЧОВЕК: Не верујем. Ко би нас одабрао? А и зашто баш нас двоје?

ЖЕНА: Неко је морао да остане.

ЧОВЕК: У име чега? Да види ову пустош? Сумњам. Пре сам склон да верујем да смо нас двоје случајно преживели онај пакао.

ЖЕНА: Да ми нисмо остали не би било ни сећања.

ЧОВЕК: Камо лепе среће да га нема.

(Иронично)

Сећања. Нестати што пре. То је најбоље.

Човек устјаје. Удаљава се неколико корака од жене, у њравцу рамје. Жена још седи на њоду.

ЖЕНА: Али, постојало је и једно друкчије небо. Сети се!

ЧОВЕК: Мислиш да је то небо било постојаније?

ЖЕНА: То не тврдим. Али је постојало... Сећаш ли се како је прскао кестен у крошњама зањиханим ветром, како је падао на влажну земљу, у наш врт?

ЧОВЕК: Одувек је било хладно.

ЖЕНА: Али деца су се радовала том кестењу! Скупљала су га!

ЧОВЕК: Нећу да се сећам. Хоћу што пре све да заборавим. Друкчије небо. Глупости! Све је било само трен.

Жена устјаје с њода и њрилази му.

ЖЕНА: Не смеш да заборављаш! Тај тренутак је постојао. Сети се: моја рука на твом рамену... Спокој лампе... Ти седиш за столом...

ЧОВЕК: Доста! То ничему не води! Око нас је безнађе! Не верујем у небо! И нико не може да га унесе у моје срце.

ЖЕНА: Тек ће настати безнађе и у души ако све заборавимо. Живи смо док се сећамо.

- ЧОВЕК: Онда желим овог часа да умрем.
- ЖЕНА: Али ниси сам. Ја сам уз тебе. Зар ти то ништа не значи?
- ЧОВЕК: Добро ми је познато то твоје друкчије небо.
(Пауза)
Пробудим се жив и здрав. Лежим мало у кревету. Тамо је сто, чаша, прозор који ћу отворити. Онда одлазим из те скучене собе, али не за дуго, до следеће ноћи само.
- ЖЕНА: Нису све собе биле скучене. Могли смо слободно да говоримо: рука, небо, земља; а док смо изговарали те речи, сети се, није било ни сенке мрака; само чисти сјај. Могли смо да ходамо кроз те собе, да се додирујемо, али не као слепци у мраку, већ обасјани живим људским гласовима који су допирали споља, који су били свуда око нас, који су били у нама. А била је ту, не заборави, и постеља, и хлеб који смо ломили, и чаша из које смо пили, и зидови који нису сметали.
- ЧОВЕК: Да, била је то права сцена, она древна, могућност да се отворе врата.
- ЖЕНА: Зашто иронишеш?
- ЧОВЕК: Зато што је тај живот био прелиставање страница већ прочитане књиге. И то не једном прочитане књиге. Било је то као кад у навиклом ритму размешташ ствари, ветриш постељу, улазиш у пространство њеног ока где те више ништа не изненађује.
- ЖЕНА: (Иронично)
Лепо.
- ЧОВЕК: И спуштали смо се у спокој предвечерја; крај реке безгласне као пожар заласка у који се уливала. У тој шетњи сви покрети били су дозвољени. Могли смо, на пример, подићи руку, застати у ходу, потрчати, али, наравно, не даље од те воде коју смо знали.
- ЖЕНА: То је био пут без оштрих окука. Брегови се нису супротстављали, гране су биле лако зањихане, и дисање је било олакшано.
- ЧОВЕК: И то је било све што смо имали од живота.
(Пауза)
У такав живот сваког трена неко је могао банути и рећи: “Ухватио сам те, опет млатиш празну сламу!” Или, што је још горе, свако је могао да стане на твоја врата, да те погледа и, једноставно, да ништа не каже; само тако да

стоји на вратима и да те посматра годинама, целог живота, ако му се прохте. А то је било неиздржљиво. Јер, истини за вољу, нисмо могли да померимо ни камен с пута а камоли дрво, сутон, вечерњу маглу. А о брегу и да не говоримо.

ЖЕНА: Па ти као да си хтео да будеш Бог?

ЧОВЕК: Камо лепе среће да сам био Бог. Христове муке почеле су у три поподне, а престале у смирај дана. А наше? Колико ће ово још трајати?

ЖЕНА: А ношење крста? А поруге?

ЧОВЕК: Говорим о његовим стварним мукама. Распели су га поподне, а умро је у предвечерје.

ЖЕНА: Хајдемо одавде. Што пре.

ЧОВЕК: Куда? Под тај горостасни крст, са ког још капље крв, долазили су сви они који су били распети у души. Сада је на нас ред. Невоља је само у томе што смо остали последњи. Зато не видим чему ово наше распињање на крсту. После нас овладаће мук. Исус је умро на крсту. Тако су хтели људи. А он је такву смрт прихватио уз благослов свог Оца. Испаштао је до последњег часа и умро као човек с криком на уснама. Онда је отпочело људско испаштање, трајало вековима, и на сву срећу завршиће се с нама. С тобом и са мношвом. Исус је издахнуо на крсту. И никада, као тог пролетњег дана, нису тако отворено, тако трагично, стали једно према другом добро и зло, невиност и срам, светлост и тама. Али Исус је умро на крсту, то не заборави, да би људи могли да пођу путевима земаљског раја; да би се из тупог пијанства вратили у занос; да би васкрсли из мрачне тромости порока који подсећа на живот. И тај час, на жалост, остао је непоновљив. Исус је у том тренутку био ломача на којој су буктали заједно сви болови овога света. И мада је умро узалуд; издахнуо је тог дана на Голготи уз крик који је завештао свима онима који су га презрели и напустили. А ко ће прихватити наш умирући крик? Једино тама вечне ноћи и ове неподношљиве, глуве звезде.

ЖЕНА: Хајдемо одавде. Одмах!

ЧОВЕК: Куда?

ЖЕНА: Напред. Што даље!

ЧОВЕК: Откуд знаш где је сад то – напред, а где назад? Где – лево, а где – десно? Свуда је исто. Пустош. Тражити од мене да пођем напред исто је тако бесмислено као и очекивати од слепца да има осећај за нијансе. Подсећаш ме на жену која стоји у подножју степеница и довикује човеку: “Па ти ћеш опет закаснити! Пожури већ једном, крајње је време!” И тај њен позив био би сасвим на свом месту да човек стоји на врху степеница. Али човека више нема. Остале су само трошне степенице!

Крајње узнемирен, гојово у њаници, човек брзо хода сценом у разним њравцима. С времена на време њојрчи ѓледајући унезверено око себе. Жена клоне. Сјуишја се на колена и бесјомоћно ѓа њосмајра с њода сцене. Човек се надноси над женом, ѡрејѡћи, с мржњом. Она клечи њођнуше ѓлаве.

Пауза.

ЧОВЕК: Ни бола више нема. Само угашене сузе... Само непокретне руке.

(Пауза)

Хајде, испљуни ту горчину ако можеш! Обвиј око мене твоје крхке, моћне руке, и удахни ми поново живот! Хајде, уради то ако можеш! И видећеш како ће угасли свет опет процветати око нас! Синуту у још лепшој светлости!

Пауза.

ЖЕНА: Мене не може да прегази ни најдубља ноћ. Ја сам та која је носила пламен.

ЧОВЕК: Само отров уливао се у вене.

Пауза.

ЖЕНА: Милост.

ЧОВЕК: Нема милости! За нас више нема милости на овој земљи!

(Пауза)

Остале су само пуне године и обала на којој више не стојимо. И ко сад то упорно понавља: “Попните се, попните се?!”

(Пауза)

И зашто је тај још тако паклено обузет нама? Његова моћ очигледно је ноћ која понавља, која нам непрекидно говори: “Попните се!”

ЖЕНА: Као што сте се сагињали и подизали по кући, у послу.

ЧОВЕК: *(Иронично)*

Као кад сте веровали над књигом.

ЖЕНА: Једноставно, као кад сте се молили, кад сте гледали у очи које су вас смиривале.

Пауза.

ЧОВЕК: Угасите ту лажну светлост, забога!

Човек виче ове речи у небо и, забацивши главу уназад, полако се руши и пада на колена. Клечи погнуће главе. Жена нагло устиаје с пода сцене. Пријрчи човеку, подиже му главу, зрли га и обасија му лице пољупцима.

ЖЕНА: Покушајмо још једном! Можда ће успети!

Човек је зробо одзурне. Устиаје.

ЧОВЕК: Успети?! Сада, у овој мори!?

Почне да се смеје хистерично, гледајући у жену. Пресиавши са смехом, зовори јој озбиљним гласом који осцилира између ишихо зовора и вике.

ЧОВЕК: Никада није успевало! Хтео сам да се окренем на другу страну, да се удаљим за педаљ сигурног спокоја! Али то ми није полазило за руком, јер твоје ноге непрекидно су се будиле, увек нове, горуће као сам пакао. То није био онај млечни шум. Никада нисмо померали облаке у сну. Исусише си ме грубо дотицала! А хтео сам да се удаљим нерањив, да заспим у једно друго, у поузданије неко вече, у вече које ослобађа чисти дах, а не мучну, пољупцима спутану ватру. Чујеш ли, покушавао сам да се удаљим, упорно, јер то није био осмех усана! Питање је да ли је осмеха икада и било! Само усне! Усне које су се затезале у два модра лука. И твоја нога која се опасно дизала као неки лутајући, сабласни брод, заливен сребром ноћи. Требало је да се удаљим, али грчевито сам се хватао за твоју ногу као дављеник за сламку!

(Пауза)

Твоја нога имала је пригушени мирис земље. Шта сам тако безумно тражио по њој?

Пауза.

ЖЕНА: Кренимо. Молим те.

ЧОВЕК: Свуда је исто.

ЖЕНА: Не могу више да једем корење и пијем из смрдљивих, устајалих бара.

ЧОВЕК: Ускоро неће бити ни тога. Земља се нагло суши.

ЖЕНА: Можда постоји још неко дрво, извор.

ЧОВЕК: Ничега више нема. Само ово бездано небо. Ова угашена земља.

Пауза.

ЖЕНА: Знаш, кад се пробудим усред ноћи, чујем кишу, снег. Чујем како засипају старе, беспомоћне градове; и видим опет реке, мора, шуме, планине; чујем како им светлост трне, како се полако гасе, како старе; чујем њихов прснули ветар; али још чујем, веруј ми, пољупце свих уснулих; чујем људске гласове; чујем како зараста земља; како се подижу нови градови.

(Пауза)

И видим сунце.

ЧОВЕК: И, тако, пробудиш се једног јутра, кад оно – ни гласа, ни тишине, ни времена. Као и да није јутро; само несагледиви, безукусни простор. И помислиш, наравно, могао си сасвим лепо и да се не пробудиш. Кажеш себи, боље да си мирно заспао заувек, без збогом, без икакве поруке – чист као заборав. А у теби ничега да задрхти: ни сен горчине, ни сен наде. Само стојиш пуст и далек. Ни ваздуха. Ни земље под ногама. А што је још лепше, стојиш под још незамисливим небом, пред још непостојећим вратима. За тобом ни маховине, ни камена, ни мисли о светлости.

Пауза.

ЖЕНА: Идем даље сама.

ЧОВЕК: У име чега?

ЖЕНА: У име тога што још могу да ходам, да говорим, да мислим, да гледам.

ЧОВЕК: И шта видиш?

ЖЕНА: Тебе.

ЧОВЕК: Оваквог?

ЖЕНА: Да, таквог. Али те још видим.

(Пауза)

Хоћеш ли са мном? Последњи пут те питам.

ЧОВЕК: Господе!

Жена уморно, али одлучно крене ка рампи. Човек њође за њом као иребијено исейио.

Свешћлостѝ на сцени њолако се ѓаси.

Музички ѝрелудијум.

ДРУГА СЛИКА

Музички прелудијум.

ЧОВЕК: Зашто ћутиш?

(Пауза)

Зар распињање није било само дан непрозирног мрака у Твом срцу? Зар ниси у име тог бола, већ колико сутра, обећао светлост која ће озарити наше скучене, јадне дане?

(Пауза)

Зашто тако упорно ћутиш?

(Пауза)

Рекао си: “Ко буде веровао, биће спасен; а ко не буде веровао, биће осуђен”. Али у шта је требало да верујемо у свету где се тако тешко разликује зло од доброг? У шта? Погледај ме! Сит ме се нагледај! Види шта је остало од човека коме си обећао земаљски рај!

(Пауза)

Ти си узвикнуо у тами: “Оче, у руке Твоје предајем дух свој!” И не само Твој Отац, већ сви који су веровали у Тебе – прихватили су Твој дух. А у чије руке, питам Те сада, ја треба да предам дух свој, када си Ти већ толико дуго нем и глув за све молитве наше?

(Пауза)

Зашто тако тврдоглаво, непрекидно ћутиш?

(Пауза)

Векови су протутњали откако се разлегао земљом Твој последњи узвик. У међувремену, људи су све више повећавали разорну моћ свог живота, али и у магли и диму градова, у све дубљој тами у којој су људи дизали своје замируће ватре, Твој узвик, испуњен радошћу због победе и избављења, тај Твој последњи, силни крик, непрекидно је дозивао и подизао све оне који су веровали у Тебе. Зашто си их онда, на крају, кад им је била највише потребна Твоја помоћ, зашто си их у предсмртном часу издао и оставио саме? Твој крик одјекивао је до последњег трена у душама свих оних који нису могли да Те забораве. Зашто си их онда издао?

(Пауза)

Зашто ћутиш?

ЖЕНА: Зато што га нико није истински волео. Ко му је дао да једе када је био гладан? Ко га је огрнуо топлим одећом када се мрзнуо сам у дугим ноћима? Да ли му је ико рекао пријатељску реч онда када му је била најпотребнија у огорченој и усамљеној души?

(Пауза)

Да је имао оданије пријатеље и само мало праве љубави ко зна да ли би учинио све оно што га је одвело на Голготу. Није ли, можда, и Он био међу онима који понекад не знају шта раде, које мучи беда и који су, тако често, препуштени на милост и немилост својој судбини?

(Пауза)

Јеси ли сигуран да не можеш даље? Реци. Јеси ли сигуран, или се само претвараш? Морам поуздано знати да ли си заиста толико исцрпљен да не можеш више да ходаш.

ЧОВЕК: Не могу даље.

(Пауза)

Да ми је бар мало воде. Умирем од жеђи.

ЖЕНА: Коначно.

(Пауза)

Сад могу да те оставим и продужим даље сама.

Човек је исцрпљен. Говори полако, реч по реч, као да се пресећа. Види се да му је тешко и да говори.

ЧОВЕК: Хоћеш да кажеш да си све време...

ЖЕНА: Да, намерно сам те исцрпљивала ходањем, све време, од самог почетка.

ЧОВЕК: Али чему све то? Бесмислица. Чиста бесмислица. Ионако ћемо умрети.

ЖЕНА: Нећемо умрети заједно. У исто време, мислим.

ЧОВЕК: Глупост. У овој ситуацији сасвим је свеједно ко одлази први.

ЖЕНА: Вараш се. Није свеједно. Прво ћеш ти умрети, па онда ја.

Пауза.

ЧОВЕК: Зар нема воде? Само гутљај.

ЖЕНА: Овде је нема. На другом месту вероватно ће је бити.

Човек скупила оно мало снаге што му је још остало. Покушава да се подигне на ноге. Усјева само да се придигне, на трен, а пошто се скљока на под. Краће време седи погнуће главе. Онда полако подиже главу. Гледа жену у очи. Насмеши се уморно, помирљиво. Она стоји пред њим хладна и безизразна.

ЧОВЕК: Ти као да у томе видиш неки посебан значај што ја, по свој прилици, први напуштам ово угашено ђубриште.

ЖЕНА: Видим. Ова земља никада није била нити ће бити – ђубриште. Зато ти мораш први да одеш. Ко тако мисли не сме да издахне последњи.

ЧОВЕК: *(Иронично)*

Да не избрука земљу, не дај, Боже, пред лицем овог чистог неба.

(Пауза)

И шта ћеш испричати небу о земљи пре него што склопиш очи заувек?

ЖЕНА: Причаћу му о људима.

ЧОВЕК: О каквим људима? Добрим или злим?

ЖЕНА: О најјачим.

ЧОВЕК: О најјачим? Ко су били ти – најјачи?

ЖЕНА: Сви они који нису имали споменике, а требало је да их имају.

ЧОВЕК: *(Иронично)*

Биће то, онда, подужи списак. Пожури.

ЖЕНА: Имам времена. Стићи ћу.

Пауза.

ЧОВЕК: И тако, значи, у твојој молитви биће речи о великим људима.

ЖЕНА: Да. Али, пре свега, говорићу о оним другим, многобројним. Говорићу о драгоценим људима који не смеју да падну у заборав.

ЧОВЕК: *(Иронично)*

Благо њима.

ЖЕНА: Говорићу о њиховој вери и стрепњи; о болу и радости који су их прожимали истовремено; о њиховим поразима које су преконоћ знали да претворе у победе. Говорићу о њиховом брзом, часном, устрепталом животу; о свему што их је окруживало и испуњавало срећом, љубављу и спокојством, почев од њихових домова, па све до необузданог зеленила природе за којом су чезнули у топлим, непокретним ноћима лета. Говорићу о томе како су повремено одлазили у ту чисту светлост, у те тихе, свеже сенке дивљине, бежећи од узаврелог, кошмарног живота градова. О свему томе говорићу предано и с љубављу пред дубоком, загонетном тишином овог неба.

(Пауза)

Говорићу, коначно, и о томе како је некада било времена да се памти; како је била земља под ногама.

ЧОВЕК: *(Иронично)*

Амин.

Жена одлази. Светлосћ на сцени полако се гаси.

Хор анђела из ојере "Фаусћ" Шарла Гуноа.

ЗАВЕСА